

Projekt Faglighed og skriftlighed – med særlig fokus på folkeskolestudiet

Nikolaj Frydensbjerg Elf

Netværk for Literacy

20. Oktober 2014

Disposition

- Kort introduktion til min forskningsløbebane
- Fokus på projekt Faglighed og skriftlighed
 - I. Forskningsdesign, teoretisk rammeværk, model
 - II. Fund fra casestudiet på Sydvestskolen
- Spørgsmål, kommentarer, diskussion undervejs og til sidst

Intro til forskningsløbebane

- Lektor ved fagmiljø Uddannelsesvidenskab ved IKV, SDU
- Projekter de seneste 10 år
 - *Stort format*
 - *Fremtidens danskfag*
 - *Towards semiocy?*
 - *Visuel hf*
 - *Faglighed og Skriftlighed*
 - *Adækvate læringsbegreber i skolen / 'Apt metaphors'*

Overblik projekt Faglighed og Skriftlighed

- Pilotstudie 2009-2010
- Projekt i fuld skala 2010-2014, finansieret af Det Frie Forskningsråd: gymnasiet (10.-12. skoleår), 10 forskere, tværfaglig forskergruppe, ledet af professor Ellen Krogh
- Konferencer marts 2012 og 21. jan 2015
- Hjemmeside: www.sdu.dk/fos

FoS' forskningsinteresse

Udgangspunkter: To antagelser om nye betingelser

- 'Det nye tekstsamfund'
(Karlsson 2006; see also e.g. Bazerman 2008; MacArthur et al. 2006; Kress 2003)
- En 'diskursiv vending' i forståelsen af undervisning og læring/'didaktik' (Ongstad, 2006, Prior 1998)

Forskningsspørgsmål: Hvad betyder disse betingelser for

- hvordan elever lærer fag gennem skrivning og skrivning gennem fag
- elever udvikler skrivekompetencer og skriveridentiteter gennem deres gymnasieuddannelse
- udviklingen i fagenes didaktik?

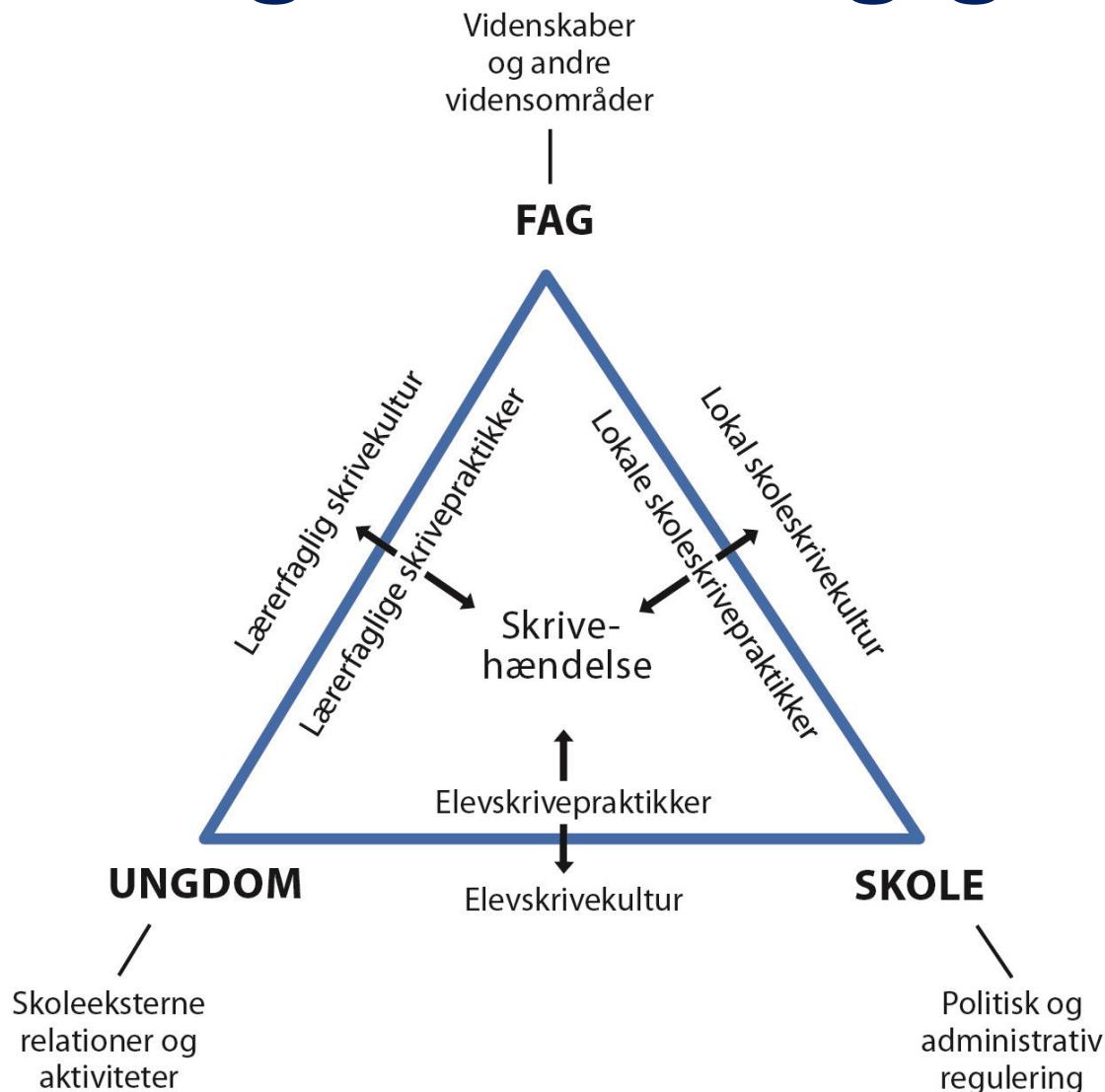
Forskningsdesign og datakilder

- **Pilotstudie 2009-2010**
 - Tre forskere, ingen ekstern finansiering, fokus på 9. klasse, rekruttering af elevdeltagere til et longitudinalt studie
- **Fuldskala-studie 2010-2015**
 - 10 forskere, FKK-støttet, fokus på gymnasiale uddannelser, udvidet design: 6 elevers skrivning i et longitudinalt perspektiv, kortere elevstudier plus tematiske fagstudier. I alt 20 elever og 13 skoler
- **Etnografisk metodologi**
 - Klasserumsobservation og virtuel observation; indsamling af skriveordrer, inkl. alle elevtidsopgaver; elevtekster (alle knyttet til elevtid); lærerfeedback; interview, særligt med elever; andre kontekstuelle data på meso- and makroniveau; mindre spørgeskemaundersøgelse i pilotstudiet

Teoretisk rammeværk

- Den sociokulturelle tilgang i literacystudier (Vygotsky 1986, Bakhtin 1986; cf. also Prior 2006)
 - *Skrivning anskuet som social handling*
 - New literacy studies (Street 1984; Barton 1994; Gee 2007)
 - *Skrivning anskuet som identifikationsproces*
 - Skriveridentitetsteori: fire aspekter af skriveridentitet (Ivanić 1998, 2006; Elf 2014b);
 - mediepædagogik: det at performe identitet gennem ‘læsning’, ‘skrivning’ og meta-refleksion over medier (Buckingham 1990, 2003; Elf 2009)
 - *Skrivning anskuet som tekst*
 - Socialesemiotiske og multimodale tilgange til tekst (Kress 1997, Jewitt 2011);
 - Nordisk skriveforskning: ‘Skrivehjulet’ (Berge 1988, 2005, Evensen 2010; Togeby 2014)

Modellering af forskningsgenstand

Præsentation af

Fire overordnede fund

Hvad karakteriserede skrivekulturerne på tre skoler?

1. Der er en høj grad af selvfølghed knyttet til de enkelte skolers skrivekulturer
2. Elever kommer ud af folkeskolen med relativt beskedne skriveerfaringer, særligt hvad angår længere sammenhængende tekster
3. Vi ser omfattende brugsorienteret skrivning, men den er kun i begrænset grad didaktisk og tekstligt synlig – noter, udkast, talepapirer, power points.
4. Eleverne skriver vældig meget uden for skolens regi, men skolerne i de tre cases forholder sig i begrænset grad til denne skrivning

Sammenligning af skoleskrivekulturer

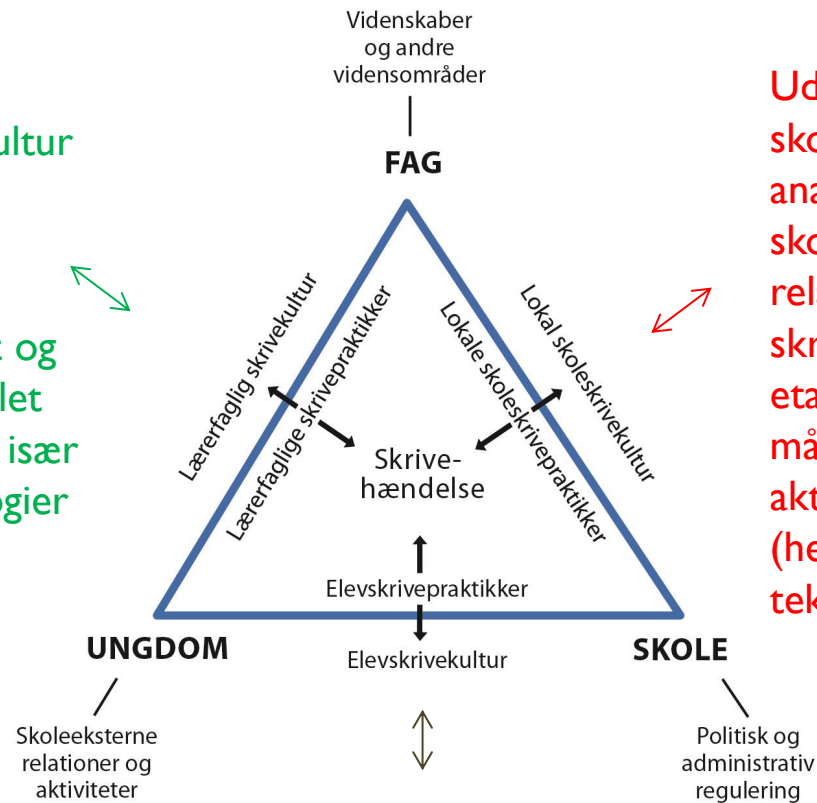
- Vi finder både ligheder og forskelle i skoleskrivekulturer
- Skrivning begrundes i høj grad i niende klasse strategisk med henvisning til eksamen
- Må dog nuanceres særligt i én case, Sydvestskolen, hvor eleverne bl.a. er signifikant gladere for at skrive end eleverne på de to andre skoler, og hvor de specifikt var glade for at skrive i de fag hvor de skrev meget.

En literacyinteresseret skole?

- Sydvestskolen karakteriseres som *literacyinteresseret*. Ikke literacy-gennemsyret!
- Men hvad vil det konkret sige?
 - Hvilke skrivepraktikker indebærer det på et skole-, fag- og elevniveau?
 - Kan man generelt tale om literacyinteresserede skoler?
 - Kan man i et udviklingsperspektiv få skoler til at bevæge sig i den retning?
- Hvordan undersøge det videre? Eventuelt undervise studerende i at undersøge det videre?

Hvordan fremanalysere skrivekulturen på Sydvestskolen i 9a?

Udledning af lærerfaglig skrivekultur gennem analyse af lærerfaglige skrivepraktikker etableret, fastholdt og måske videreudviklet af mennesker (her især lærere) og teknologier

Udledning af lokal skoleskrivekultur gennem analyse af lokale skoleskrivepraktikker relateret til skrivehændelser etableret, fastholdt og måske videreudviklet af aktører, dvs. mennesker (her bl.a. ledere) og teknologier

Udledning af elevskrivekultur...

Lokale skoleskrivepraktikker

- **Fysiske praktikker** der medskaber skrivning; inkluderer observation af gentagen brug af et traditionelt 'klasseværelse' med borde, reoler og en tavle (ikke et Smartboard) til at skrive med/på
- **Institutionelle praktikker**, inkluderer velstrukturerede teams og udviklingsprojekter der fokuserer på 'literacy', særlig faglig læsning, som er blevet afrapporteret i et internt blad
- **Organisatorisk-kommunikative praktikker i klassen**, inkluderer teamsamarbejde om 'komplekse kommunikative praktikker'; fx nogle der kombinerer pædagogiske og fagorienterede mål, som observeret i 'den kritiske begivenhed' i samfundsfag og historie
- **Teknologiske praktikker**, domineret af analoge teknologier (bog, hæfte, papir, blyant) og lidt eksperimenter med digitale teknologier

Udledning af lokal skoleskrivekultur

- Elevers skriveudvikling værdsættes højt og er et indsatsområde på skoleniveau
- Det opfattes som vigtigt at elever skriver i alle fag, og at alle lærere positioneres – og positionerer sig selv – som skrive lærere
- Skolelederen og lærerne er enige om at skrivning bør integreres meningsfuldt i alle fag; de deler et kritisk blik på test som skrivepraktik
- Skrivning opfattes mest i et monomodalt perspektiv, som verbal skrivning; omend der er nogen refleksion over multimodal perspektiver, fx i en samtale mellem fysik/kemi- og dansklærerne
- Transparens, integration og refleksion er nøglemetaforer for den lokale skoleskrivekultur på Sydvestskolen

Forskellighed - kvantitativt set

- Sydvestskolen har den højeste score i næsten alle fag hvor der skrives afsluttede tekster som afleveres og rettes af læreren.

	Sydvestskolen %	Nordvestskolen %	Østskolen %
Dansk	100,0	100,0	100,0
Engelsk	96,2	100,0	98,0
Tysk	81,1	68,8	44,0
Fransk	0,0	2,1	24,0
Matematik	81,1	72,9	50,0
Historie	60,4	14,6	42,0
Samfundsfag	69,8	12,5	28,0
Religion	49,1	47,9	34,0
Geografi	86,8	6,2	38,0
Biologi	79,2	10,4	46,0
Fysik	96,2	4,2	12,0
Idræt	3,8	0,0	0,0
Andre (skriv)	3,8	2,1	0,0

Tabel 5.7. I hvilke fag skriver du afsluttede tekster, som afleveres og rettes af læreren? (gerne flere kryds)

Lærerfaglige skrivepraktikker

Virkelig flot arbejde. Du svare godt på spørgsmålene og er god til at inddrage dine forsøg. Dine tegninger er gode og velvalgte og passer godt sammen med teksten. Du laver en fejl og det er at du skriver at der skal bruges vekselstrøm når man laver en elektromagnet, og det er altså jævnstrøm man skal bruge. Det trækker dig lidt ned, men ikke så meget at det flytter din karakter. Karakter: 12 (gives for den fremragende præstation)

- **Skrivepraktikker i fysik/kemi**
 - Noteskrivning; rapporter, inkl. journalskrivning; elevdifferentierende skriveordrer og lærerfeedback; delvist fokus på 'form'/struktur, IKT and multimodalitet
- **Skrivepraktikker i dansk**
 - Noteskrivning; skriveordrer i forskellige genrer; nationale test; produktivt arbejde med 'andre udtryksformer'; rapporter; udførlig feedback fokuseret på bl.a. genrebevidsthed og genaflevering

Udledning af lærerfaglige skrivekulturer i 9a

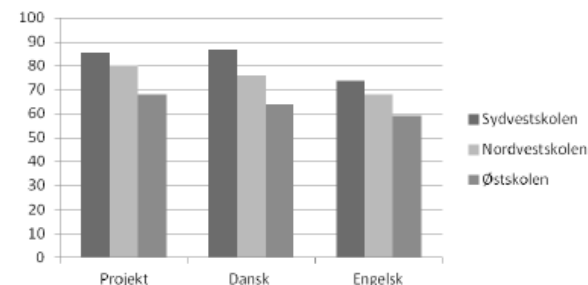
- Lærere forsøger at integrere skrivning i fagene på måder der komplementerer fags didaktik og elevers skriveudvikling
- Lærere erkender åbent at de kunne være mere skrivedidaktisk kompetente, særligt hvad angår integration af IKT
- Lærere forsøger dog at eksperimentere med og dele erfaringer og refleksioner over hvordan skrivning kan integreres yderligere i og på tværs af fagene idet de samtidig er opmærksomme på ligheder og forskelle i fags skrivepraktikker
- → lærere viser tegn på en *sammenlignende* skrivedidaktisk kompetence, jf. Elf (2014a) og andres bidrag i *Cursiv 13*

Elevskrivepraktikker

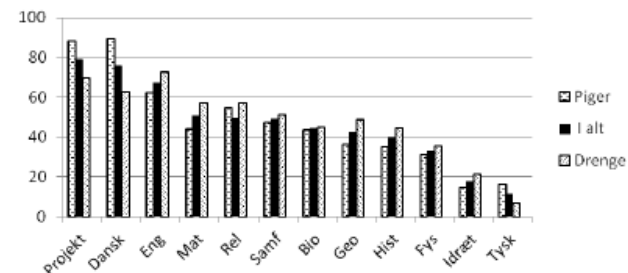
- Analytisk metarefleksion
 - Elevskrivekultur og -praktikker fremstår mere varierede og mindre stabile end de andre to typer, ikke overraskende givet aktøren
- Elevskrivepraktikker analyseres på tre niveauer
 - Som gruppen af 9.-klasse-elever (gennem spørgeskema)
 - Som gruppen af elever i 9a (gennem observation og dokumentanalyse);
 - Som et førstepersonsperspektiv med fokus på bestemte elever i 9a (gennem observation og dokumentanalyse samt interview)

Elevskrivepraktikker: 9. årgang

- Ligheder (homogeniseringsmønstre):
 - En høj procentdel af eleverne skriver opgaver og er glade for at skrive i fagene, bemærkelsesværdigt mere end eleverne i de to øvrige cases;
 - Elever skriver meget uden for skolen, især på sociale medier og i spil;
 - Elever oplever at der er en stor diskepan mellem skoleskrivning og fritidsskrivning
- Forskelle (heterogeniseringsmønstre)
 - Fund i spørgeskemaet tyder på at forskellige elevgrupper identificerer sig forskelligt med forskellige fags skrivning
 - Fx ses forskelle i forhold til køn og fag

Figur 5.11. Populære skrivefag hos et flertal af elever – fordelt på skoler

Figur 5.9. Skriveglæde i fag fordelt på køn

Elevskrivepraktikker: Klasseniveau 9a

- Vi finder forskellige skrivestrategier knyttet til forskellige grupper af elever
 - Gentagne observationer af ‘akkomodering’ og ‘opposition’ (jf. Chase, i Ivanic 1998); ingen egentlige tegn på ‘modstand’
 - Akkomodering: Fx skrive noter og opgaver når lærere bad om det; omend med forskelle hvad angår kvantitet og kvalitet
 - Opposition: Fx drenge der erstatter verbal logbog med vlog-skrivepraktik; eller elever der foreslår en nytænkning af en rapportskrivepraktik i geografi
- → opposition som fagdidaktisk kreativitet: elevrefleksivitet over skrivepraktikker kan føre til didaktisering af lærerfaglig skrivepraktik

Elevskrivepraktikker: Et førstepersonsperspektiv

- Elever konstruerer en personlig og individuel forståelse af elevskrivepraktikker og –kultur hvor de med forskellig vægt forhandler, eller inddrager, domænerne Skole og Ungdom
- ‘Ungdom’-tegn i elevskrivepraktikker:
 - Fx Helle og kammerat skriver projekt om Skilsmisse, som de begge har oplevet; Martin kombinerer en personlig interesse i digital kultur og atletik som påvirker hans biologirapports diskurs i 9. kl. (og senere i stx)
- ‘Skole’-tegn i elevskrivepraktikker
 - Fx Amalies strategisk-instrumentelle skrivning som reflekterer orientering mod eksamen, generelle uddannelseskrav og hendes egne ambitioner

Udledning af elevskrivekultur

- Man finder både ligheder og forskelle i elevskrivepraktikker
- Det dominerende træk er en høj grad af elevidentifiering med de 'muligheder for selvhed' (jf. Ivanic) som bliver *gjort* mulige i denne skole- og klassekontekst

Konklusion om Sydvestskolens skrivekultur

- Sammenfattende om Sydvestskolens skrivekulturer
 - Lokal skoleskrivekultur: transparens, integration, refleksion
 - Lærerfaglig skrivekultur: differentiering; eksperimenter; udvikling af læreres (sammenlignende) fagdidaktiske skrivedidaktik
 - Elevskrivekultur: Elever identificerer sig på delvist forskellig vis med en bred vifte af 'muligheder for selvhed' gjort mulige gennem skolens skrivepraktikker og -kultur
- Konklusion: En literacy-interesseret skole
 - Mere literacyinteresseret end de to øvrige skoler
 - Literacy-interesseret i 'ideologisk' forstand (jf. Street 1984)

Er Sydvestskolen en usædvanlig case?

- Generelt i andre lande og i et internationalt perspektiv dominerer mere autonomt orienterede literacyforståelser (jf. fx Maybin 2013; Gee 2007, 2010)
- Men skolen er ikke usædvanlig i norsk sammenhæng!
- Spørgsmål til jer: Er skolen en usædvanlig case i forhold til jeres kendskab til literacy på skoler?

Udgivelsesbevægelser i projektet

- Studier af skrivekulturer
Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse (2014)
- Studier af skrivere og deres tekster i faglige skrivekulturer
Elevskrivere i gymnasiefag (udkommer efterår 2014)
- Længdestudier af skriverbaner. Skriveudvikling og skriverudvikling?
Skriverudviklinger i gymnasieskolen (arbejdstitel) (2015).

Referencer

- Bakhtin, M. M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin, Tx.: Austin University Press.
- Barton, D. (1994). *Literacy. An Introduction to the Ecology of Written Language*. Oxford: Blackwell.
- Berge, K. L. (1988). *Skolestilen som genre. Med påtvungen penn*. Oslo: LNU/Cappelen.
- Berge, K. L. (2005). Skrivning som grunnleggende ferdighet og som nasjonal prøve – ideologi og strategier. In A. J. Aasen & S. Nome (Eds.), *Det nye norskfaget*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Buckingham, D. (1990). *Watching Media Learning: Making Sense of Media Education*. London: The Falmer Press.
- Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Comtemporary Culture*: Cambridge, UK: Polity.
- Christensen, T. S., Elf, N. F., & Krogh, E. (2014). *Skrivekulturer i folkeskolens niende klasse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Elf, N. F. (2014a). Her er Martin Nysgerrig: En elevs legende konstruktion af skriveridentitet i fysik/kemi. *Kvan*, 99.
- Elf, N. F. (2014b). Læremidler som social praksis i fag. In E. Krogh & S. E. Holgersen (Eds.), *Cursiv. Tema: Sammenlignende fagdidaktik* (pp. 97-122). Emdrup: Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.
- Evensen, L. S. (2010). En gyldig vurdering av elevers skrivekompetanse? In J. Smidt, I. Folkvord & A. J. Aasen (Eds.), *Rammer for skrivning. Om skriveutvikling i skole og yrkesliv* (pp. 13-31). Trondheim: Tapir
- Ongstad, S. (2006). Mathematics and mathematics education as triadic communication? A semiotic framework exemplified. *Educational Studies in Mathematics*, 61, 247–277.
- Gee, J. P. (2007 [1990/1996]). *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses* (2 ed.). London: Taylor & Francis.
- Gee, J. P. (2010). *New Digital Media and Learning as an Emerging Area and "Worked Examples" as One Way Forward*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Ivanič, R. (1998). *Writing and Identity. The Discoursal Construction of Identity in Academic Writing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Ivanič, R. (2006). Language, learning and identification. In R. Kiely, P. Rea-Dickens, H. Woodfield & G. Clibbon (Eds.), *Language, Culture and Identity in Applied Linguistics* (pp. 7 - 29): Equinox.
- Jewitt, C. (Ed.). (2011). *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London: Routledge.
- Karlsson, A.-M. (2006). *En arbetsdag i skriftsamhället. Ett etnografiskt perspektiv på skriftenvändning i vanliga yrken: Språkrådet och Norstedts Akademiska Förlag*.
- Kress, G. (1997). *Before writing: Rethinking paths to literacy*. London: Routledge.
- Kress, G. (2003). *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.
- Kress, G. (2010). *Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication*. Oxon: Routledge.
- MacArthur, C. A., Graham, S., & Fitzgerald, J. (Eds.). (2006). *Handbook of Writing Research*. New York/London: The Guilford Press.
- Maybin, J. (2013). What counts as reading? PIRLS, EastEnders and The Man on the Flying Trapeze. *Literacy*, 47(2), 59-66.
- Prior, P. (1998). *Writing/Disciplinarity: Routledge*.
- Prior, P. (2004). Tracing Process: How Texts Come Into Being. In C. Bazerman & P. Prior (Eds.), *What Writing Does and How It Does It*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Prior, P. (2006). A Sociocultural Theory of Writing. In C. A. MacArthur, S. Graham & J. Fitzgerald (Eds.), *Handbook of Writing Research* (pp. 54-66). New York/London: The Guilford Press.
- Smidt, J. (2002). Double Histories in Multivocal Classrooms: Notes Toward an Ecological Account of Writing. *Written Communication*, 19, 414-443.
- Street, B. (1984). *Literacy in Theory and Practice*. New York: Cambridge University Press.
- Vygotsky, L. (1986). *Thought and Language* Cambridge, MA.: MIT Press.